

**ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ
НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ ПУНКТУАЦІЇ
(на матеріалі теми «Етапи розвитку пунктуації»)**

Сегін Л. В. Використання тестових завдань на заняттях з української пунктуації (на матеріалі теми «Етапи розвитку пунктуації»).

У статті проаналізовано труднощі при вивченні української пунктуації, накреслено шляхи їх подолання і обґрунтовано перспективи доцільності створення і використання комп'ютерної програми «Тести», а також запропоновано систему тестових завдань, в яких зроблено спробу простежити етапи розвитку пунктуації від найдавніших часів до сьогодення.

Ключові слова: українська пунктуація, етапи розвитку пунктуації, тестові завдання.

Сегин Л. В. Использование тестовых заданий на занятиях по украинской пунктуации (на материале темы «Этапы развития пунктуации»).

В статье анализируются трудности при изучении украинской пунктуации, намечены пути их преодоления и обоснованы перспективы целесообразности создания и использования компьютерной программы «Тесты», а также предлагается система тестовых заданий, где сделано попытку проследить этапы развития пунктуации с давних времен до сегодняшнего дня.

Ключевые слова: украинская пунктуация, этапы развития пунктуации, тестовые задания.

Segin L. V. The Usage of Tests in Teaching Ukrainian Punctuation (on the material of the theme "Stages of punctuation development").

The article deals with the difficulties faced in the process of teaching Ukrainian punctuation. There outlined the ways of their overcoming and grounded the perspectives of practicability of establishing and using the computer program "Tests". Moreover there suggested a system of tests to follow the stages of punctuation development since old time till present.

Key words: Ukrainian punctuation, stages of punctuation development, tests.

Пунктуація є складовою частиною курсу сучасної української літературної мови, який є фундаментальним на філологічних факультетах університетів і посідає важливе місце в підготовці висококваліфікованого вчителя-словесника. Аналіз підручників та програм із сучасної української мови свідчить, що проблемам української пунктуації приділено недостатньо уваги. Слід констатувати, що в підручниках з сучасної української мови, у яких висвітлюються проблеми української пунктуації, цей розділ викладено

надто фрагментарно і спрощено, без заглиблення в теорію, не завжди відбито досягнення сучасної лінгвістики.

Теорія пунктуації протягом тривалого часу залишалася на периферії інтересів як радянського, так і українського мовознавства. Тому слова «приходиться констатувати, що і до сьогодні у нас не існує теорії пунктуації, яка відповідала б загальному розвитку нашої науки про мову» написані А. Б. Шапіро у 1966 році не втратили своєї актуальності [6, с. 10]. Більше цю прогалину заповнено в російській і менше в українській лінгвістиці. Крім цього, у науковій літературі спостерігається різнобій думок щодо того чи іншого питання, що створює труднощі при опануванні тем. Упродовж цього часу в лінгвістиці з'явилося чимало праць, присвячених питанням теорії пунктуації [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7 та ін.]. Усе це свідчить про актуальність та нагальну необхідність поглибленого вивчення питань української пунктуації на філологічних факультетах.

Для ефективного засвоєння матеріалу викладачі намагаються мати у своєму арсеналі і використовувати різні форми, прийоми та методи роботи, серед яких є і тестові завдання. Використання цих та інших форм у комплексі дасть змогу краще і швидше засвоїти матеріал. Такий підхід, на нашу думку, сприятиме формуванню у студентів науково-обгрунтованого уявлення про структурно-системну організацію сучасної української пунктуації та закономірності її функціонування в різних ситуаціях. Поставлена мета визначає необхідність розв'язання таких завдань: розробити систему тестових завдань, у яких було б простежено етапи розвитку пунктуації від найдавніших часів до сьогодення; сприяти формуванню навичок самостійної роботи. У перспективі вбачаємо доцільність впровадження комп'ютерних технологій при вивченні української пунктуації, зокрема створення і використання комп'ютерної програми «Тести», адже саме комп'ютерне тестування є ще не досить широко доступним та використовуваним способом перевірки знань.

Тести охоплюють теоретичний матеріал усіх важливих для засвоєння курсу питань. Нами запропоновано тестові завдання закритої форми, яка полягає в тому, що студенти мають обрати з переліку одну або кілька правильних відповідей, що передбачає перевірку їх елементарних знань, здатності відтворювати навчальний матеріал.

Тестові завдання містять такі складники: а) завдання з вибором однієї правильної відповіді з 4-9 запропонованих; б) завдання з вибором кількох правильних відповідей з 4-9 запропонованих; в) в окремих випадках завдання з вибором кількох правильних відповідей із 14-18

запропонованих. При позначенні літерами варіантів відповідей навмисно пропущено літеру г з метою спростити сприйняття графічно подібних літер. Тестові завдання із пунктуації сучасної української літературної мови можуть бути використані як студентом для індивідуальної роботи, організації самоконтролю за рівнем знань, умінь і навичок, так і викладачем на заняттях із узагальнення, повторення або організації тематичного чи контрольного оцінювання. Поєднання самопідготовки студента та консультації з боку викладача є найбільш оптимальним варіантом удосконалення знань та вмінь.

Тести призначені для студентів української філології денної та заочної форм навчання освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» і складено на основі методичних рекомендацій, що їх містить література останніх років, та з урахуванням нагромадженого у вузах досвіду проведення занять.

1. Термін «пунктуація» походить від:

- а) грецького слова;
- б) латинського слова;
- в) старослов'янського слова;
- г) англійського слова.

2. Назвіть основні значення лінгвістичного терміна «пунктуація»:

- а) система графічних позаалфавітних розділових знаків;
- б) правила, які кодифікують норми пунктуаційного оформлення текстів письмового мовлення;
- в) набір розділових знаків будь-якого тексту і його частин;
- г) розстановка розділових знаків в тексті і його частинах;
- д) розділ мовознавства, який вивчає закономірності і норми вживання розділових знаків.

3. Назвіть найдавніші системи письма, які не знали розділових знаків:

- а) шумерський клинопис;
- б) грецька система;
- в) ассирійсько-вавілонський клинопис;
- г) латинська система;
- д) ієрогліфи Стародавнього Сходу;
- е) фінікійська система.

4. Уперше написання слів без проміжків з поодиноким застосуванням крапки започаткували:

- а) шумери;
- б) араби;
- в) греки;
- г) фінікійці;
- д) латиняни.

5. Написання слів без проміжків з поодиноким застосуванням крапки стало звичаєм у:

- а) шумерів;
- б) арабів;
- в) греків;
- г) фінікійців;
- д) латинян.

6. У давній Греції пунктуаційні знаки були:

- а) засобом членування тексту;
- б) засобом ораторського мистецтва;
- в) знаком важливості слова.

7. Батьком пунктуації вважають:

- а) грецького математика Аристофана Візантійського;
- б) грецького філософа Аристотеля;
- в) грецького філософа Сократа;
- г) латинського вченого Алкуїна.

8. Перша система розділових знаків нараховувала:

- а) один знак;
- б) два знаки;
- в) три знаки;
- г) чотири знаки.
- д) п'ять знаків.

9. Назвіть розділові знаки, які входили до грецької системи пунктуації:

- а) кома;
- б) крапка вгорі рядка;
- в) крапка в кінці рядка;
- г) крапка посередині рядка;
- д) знак питання;
- е) крапка внизу рядка;
- є) крапка на початку рядка;
- ж) знак оклику;
- з) кома у сполученні з крапкою – однією чи двома.

10. Перші розділові знаки виконували такі функції:

- а) впливали на вагу мови й голосу;
- б) вказували на кінець думки;
- в) обмежували неповні думки;
- г) наголошували на важливості думки;
- д) давали можливість передихнути.

11. Першу систему розділових знаків було укладено:

- а) I ст. до н.е.;
- б) I ст. н.е.;
- в) III ст. н.е.;
- г) V ст. н.е.;
- д) VII ст. н.е.;
- е) IX ст. н.е.

12. Перша система розділових знаків проіснувала до:

- а) I ст. до н.е.;
- б) I ст. н.е.;
- в) III ст. н.е.;
- г) V ст. н.е.;
- д) VII ст. н.е.;
- е) IX ст. н.е.

13. Нові розділові знаки до першої системи розділових знаків увів:

- а) грецький математик Аристофан Візантійський;
- б) латинський вчений Алкуїн;
- в) грецький філософ Аристотель;
- г) грецький філософ Платон.

14. Нові розділові знаки до першої системи розділових знаків було введено:

- а) V ст.
- б) VI ст.
- в) VII ст.
- г) VIII ст.

15. Назвіть розділові знаки, які входили до латинської пунктуаційної системи:

- а) кома;
- б) крапка вгорі рядка;
- в) крапка в кінці рядка;
- г) крапка посередині рядка;
- д) знак питання;

- е) крапка внизу рядка;
- є) крапка на початку рядка;
- ж) знак оклику;
- з) кома у сполученні з крапкою – однією чи двома.

16. Латинська система розділових знаків лягла в основу пунктуації:

- а) східноєвропейських мов;
- б) західноєвропейських мов;
- в) тюркських мов.

17. З грецькою традицією вживання графічних знаків членування письма тісно пов'язана пунктуація:

- а) романського письма;
- б) германського письма;
- в) слов'янського письма.

18. У час зародження слов'янської писемності грецькі рукописи зазвичай використовували:

- а) кому;
- б) крапку вгорі рядка;
- в) крапку в кінці рядка;
- г) крапку посередині рядка;
- д) знак питання;
- е) крапку внизу рядка;
- є) крапку на початку рядка;
- ж) знак оклику;
- з) кому у сполученні з крапкою – однією чи двома
- и) двокрапку у значенні крапки з комою;
- і) хрестик;
- й) чотири крапки (:::);
- к) три крапки (.:);
- л) складені знаки (:–).

19. Слов'янські каліграфісти-переписувачі грецьких теологічних текстів грецьку пунктуацію використовували так:

- а) сліпо наслідували;
- б) не наслідували, але всі дотримувались одного підходу;
- в) у кожного писця була своя графічна система, зокрема й розділових;
- г) взагалі не використовували.

20. Назвіть особливості, характерні для вживання розділових знаків у слов'янському письмі IX–X ст.:

- а) сприяли членуванню тексту на частини різної величини;
- б) мали конкретне семантико-функціональне навантаження;
- в) не мали конкретного семантико-функціонального навантаження;
- г) не були обов'язковими;
- д) були обов'язковими;
- е) членування тексту здійснювалось на основі уявлення писця;
- є) членування тексту здійснювалось на основі елементарних (примітивних) правил;
- ж) з необхідності зробити перерву в процесі письма.

21. Що стало новим поштовхом у розвитку пунктуаційної системи?

- а) написання текстів уставом;
- б) розвиток книгодрукування;
- в) зміна написання текстів з уставу на півустав.

22. Учені академії Альд Мануція працювали над:

- а) систематизацією розділових знаків;
- б) виробленням правил зі вживання розділових знаків;
- в) придумуванням розділових знаків;
- г) правкою текстів.

23. Альдинська система розділових знаків, яка пізніше поширилася по всій Європі, виникла у:

- а) XIII ст.
- б) XIV ст.
- в) XV ст.
- г) XVI ст.

24. Альдинську систему розділових знаків започаткували:

- а) філософи;
- б) математики;
- в) теологи;
- г) типографи.

25. Як назвали вчених, скликаних Альд Мануцієм?

- а) альдинська академія;
- б) олександрійська академія;
- в) італійська академія;
- г) європейська академія.

26. Перший трактат про пунктуацію належить представникам:

- а) альдинської академії;

- б) олександрійської академії;
- в) італійської академії;
- г) європейської академії.

27. Теоретичне осмислення системи розділових знаків започатковано у праці:

- а) математика Аристофана Візантійського;
- б) латинського вченого Алкуїна;
- в) грецького філософа Аристотеля;
- г) граматики Діонісія Фракійського.

28. Назвіть нові розділові знаки, які з'явилися у першому трактаті про пунктуацію:

- а) крапка;
- б) двокрапка;
- в) креска (лінія з нахилом справа наліво);
- г) знак питання;
- д) дужки;
- е) тире.

29. Хто продовжив справу Альд Мануція?

- а) його брат;
- б) його дочка;
- в) його син;
- г) його внук.

30. Перші правила вживання розділових знаків уведено:

- а) Альд Мануцієм;
- б) Діонісієм Фракійським;
- в) Мануцієм Молодшим;
- г) друкарнями.

31. Перші правила вживання розділових знаків запропоновано у:

- а) XIV ст.;
- б) XV ст.;
- в) XVI ст.;
- г) XVII ст.

32. Назвіть століття, до якого панувала система розділових знаків династії Мануціїв?

- а) XVI ст.;
- б) XVII ст.;
- в) XVIII ст.;
- г) XIX ст.

33. Український першодрукар Іван Федоров послуговувався максимум:

- а) двома розділовими знаками;
- б) трьома розділовими знаками;
- в) чотирма розділовими знаками;
- г) п'ятьма розділовими знаками.

34. У граматиці Л. І. Зизанія розділ про розділові знаки називався:

- а) «О точках»;
- б) «О силе точек»;
- в) «О препинаниях строчных»;
- г) «О знаках препинания».

35. Л. І. Зизаній у своїй граматиці використовує:

- а) 5 розділових знаків;
- б) 6 розділових знаків;
- в) 7 розділових знаків;
- г) 8 розділових знаків;
- д) 9 розділових знаків;
- е) 10 розділових знаків.

36. М. Г. Смотрицький у своїй граматиці використовує:

- а) 5 розділових знаків;
- б) 6 розділових знаків;
- в) 7 розділових знаків;
- г) 8 розділових знаків;
- д) 9 розділових знаків;
- е) 10 розділових знаків.

37. Розстановка розділових знаків у художній літературі періоду XVII–XVIII ст. зумовлена:

- а) примітивними правилами розстановки розділових знаків;
- б) індивідуальною манерою писця;
- в) неповторністю мислення і світобачення писця;
- г) змістом твору.

38. Упродовж XVIII–XIX ст. на українську пунктуацію мали дуже сильний вплив:

- а) традиції Києво-Могилянської академії;
- б) реформи Петра Могили;
- в) графічно-алфавітна реформа Петра I;
- г) заборона Петра I випускати у світ україномовну продукцію.

39. У середині XVIII ст. у Росії набула популярності:

- а) шестичленна система розділових знаків;
- б) семичленна система розділових знаків;
- в) восьмичленна система розділових знаків;
- г) дев'ятичленна система розділових знаків.

40. У середині XVIII ст. у Росії популярну систему розділових знаків запропонував:

- а) Ф. І. Буслаєв;
- б) М. Г. Курганов;
- в) О. О. Барсов;
- г) М. В. Ломоносов.

41. М. В. Ломоносов у своїй граматиці використовує:

- а) 5 розділових знаків;
- б) 6 розділових знаків;
- в) 7 розділових знаків;
- г) 8 розділових знаків;
- д) 9 розділових знаків;
- е) 10 розділових знаків.

42. Система розділових знаків XVIII ст. у Росії вміщувала:

- а) розділові знаки, що вживалися в середині речення (кома, крапка з комою, двокрапка);
- б) правила вживання абзацу;
- в) розділові знаки кінця речення (крапка, знак питання, знак оклику);
- г) знаки, які визначають межу висловлюваної думки (вміщувальний знак, що відповідав сучасним дужкам);
- д) рядкові розділові знаки (рисочка);
- е) нарядкові розділові знаки.

43. У російській системі розділових знаків XVIII ст. не було:

- а) крапки;
- б) крапок;
- в) коми;
- г) лапок;
- д) тире;
- е) двокрапки.

44. Назвіть прізвище вченого, який у рукописній граматиці увів тире, зірочку або хрестик для приміток і параграф:

- а) Ф. І. Буслаєв;
- б) М. Г. Курганов;

- в) О. О. Барсов;
- г) М. В. Ломоносов.

45. Н. Г. Курганов вперше до розділових знаків відносить:

- а) вживання великої літери;
- б) параграф;
- в) виділення шрифту;
- г) абзац.

46. В українському мовознавстві розділові знаки отримали нове стилістичне навантаження у:

- а) граматиці О. П. Павловського;
- б) граматиці І. Ужєвича;
- в) творах Г. С. Сковороди;
- г) майстрів художнього слова.

47. Назвіть прізвища авторів праць, завдяки яким збагачується українська пунктуаційна система XVI – XIX ст.:

- а) Лаврентій Зизаній;
- б) Юрій Дрогобич;
- в) Мелетій Смотрицький;
- г) Петро Могила;
- д) Памво Беринда;
- е) Феофан Прокопович;
- є) Іван Котляревський.

48. У другій половині XIX ст. взірцем світового рівня стала:

- а) російська пунктуація;
- б) польська пунктуація;
- в) німецька пунктуація;
- г) французька пунктуація.

49. На думку науковців новим підходом у загальній теорії пунктуації XIX ст. була праця:

- а) Є. Філомафітського;
- б) М. І. Греча;
- в) О. Х. Востокова;
- г) Ф. І. Буслаєв.

50. Друга половина XIX ст. у лінгвістиці ознаменувалася для пунктуації:

- а) пошуками нових розділових знаків;
- б) спробою теоретичного осмислення всієї системи пунктуації;
- в) прагненням встановити критерії вживання розділових знаків.

51. Назвіть особливості вживання розділових знаків в Україні кін. XIX ст. – поч. XX ст.:

- а) сформувались пунктуаційні норми;
- б) кожна видавнича школа мала свої традиції;
- в) кожна школа автономно підтримувала або скасовувала авторські новації на основі власних уподобань;
- г) кожна школа автономно підтримувала або скасовувала авторські новації на основі чітких правил, вироблених всіма школами.

52. Однією з перших спроб теоретичного обґрунтування пунктуації в українському мовознавстві була граMATика:

- а) О. П. Павловського;
- б) Є. К. Тимченка;
- в) С. С. Смеречинського;
- г) В. І. Сімовича.

53. Перший український правопис було укладено в:

- а) 1920 р.;
- б) 1921 р.;
- в) 1922 р.;
- г) 1923 р.

54. Назвіть мовознавців, які входили до складу комісії з укладання першого українського правопису:

- а) А. Ю. Кримський;
- б) Б. Д. Грінченко;
- в) І. І. Огієнко;
- г) О. О.Потебня;
- д) Є. К. Тимченко.

55. Назвіть прізвище мовознавця, який очолював у 1925 році підкомісію з пунктуації при впорядкуванні правопису:

- а) І. І. Огієнко;
- б) А. Ю. Кримський;
- в) О. Б. Курило;
- г) О. М. Синявський;
- д) Є. К. Тимченко.

56. Яку назву отримав Український правопис 1929 року?

- а) огієнківським;
- б) скрипниківським;
- в) синявським;
- г) кримським.

57. Назвіть основні особливості зреформованого правопису 1933 року:

- а) підпорядкований російським традиціям;
- б) максимально зберігає українські традиції;
- в) скасовано кращі національні традиції;
- г) дав якісний розвиток пунктуаційних норм.

58. Назвіть роки видання «Українського правопису»:

- а) 1934 р.;
- б) 1940 р.;
- в) 1945 р.;
- г) 1950 р.;
- д) 1960 р.;
- е) 1970 р.;
- є) 1980 р.;
- ж) 1990 р.;
- з) 2000 р.

59. Назвіть аспекти, в яких слід розглядати пунктуацію у сучасному мовознавстві:

а) пунктуація – змістові відтінки висловлення, емоційність, схвильованість мовлення, що знаходить своє відображення в ритмомелодиці, інтонації;

б) пунктуація – система позаалфавітних графічних розділових знаків, які становлять (разом з графікою та орфографією) сукупність основних засобів писемної мови, домінуючим призначенням якої постає графічна організація і членування писемного тексту;

в) пунктуація – встановлення змістових і граматичних відношень між частинами складного речення і словами;

г) пунктуація – сукупність правил, кодифікувальних норм пунктуаційного оформлення писемного тексту; ці правила історично склалися для української мови;

д) пунктуація – це ноти для читання;

е) пунктуація – розділ мовознавства, який вивчає закономірності системи пунктуаційних знаків, їх функції та норми вжитку; досліджує особливості пунктуації як цілісної системи і визначає напрями її внутрішньої модифікації.

60. Назвіть функції вживання пунктуаційних елементів:

- а) ез варіантни;
- б) ез варіантним;

- в) поєднання;
- г) з'єднання;
- д) попередження;
- е) нагадування.

61. Назвіть підходи до розуміння терміну «розділові знаки» в мовознавчій літературі:

а) це розділ мовознавства, який вивчає закономірності системи пунктуаційних знаків, їх функції та норми вжитку; досліджує особливості пунктуації як цілісної системи і визначає напрями її внутрішньої модифікації;

б) це умовно прийняті знаки, вживані на письмі для членування мовного потоку на синтаксично-сміслові, а також декламаційно-психологічні відрізки;

в) це сукупність правил, кодифікувальних норм пунктуаційного оформлення писемного тексту; ці правила історично склалися для української мови;

г) це спосіб використання і розташування знаків у тексті;

д) це здатність розкривати ті аспекти писемного мовлення, які не передаються буквами, цифрами та ін.;

е) це засоби передачі тих особливостей синтаксично-сміслового членування, що не можуть бути виражені морфологічними засобами і порядком слів;

є) це можливості передавати логічні відношення між частинами речення і змістові відтінки, але й виражати емоційність.

62. Яку кількість розділових знаків називає більшість мовознавців?

- а) 8;
- б) 9;
- в) 10;
- г) 11;
- д) 12.

63. Назвіть графічні знаки, які не відносять до розділових знаків:

- а) крапка;
- б) велика літера;
- в) знак оклику;
- г) знак питання;
- д) знак наголосу;
- е) кома;
- є) тире;

- ж) знаки над буквами;
- з) двокрапка;
- и) лапки;
- і) крапки;
- й) крапка з комою;
- к) дужки;
- л) абзацний відступ;
- м) пропуски між словами;
- н) знак виноски;
- о) різні шрифтові виділення;
- п) підкреслення.

64. Назвіть прізвища науковців, які зробили значний внесок у розвиток російської пунктуації:

- а) Н. Ю. Шведова;
- б) А. Б. Шапіро;
- в) В. В. Виноградов;
- г) Б. С. Шварцкопф;
- д) Г. О. Винокур;
- е) Н. С. Валгіна;
- є) О. С. Кубрякова.

65. Сучасна пунктуаційна система української мови усталилася:

- а) кінець XVIII ст.;
- б) початок XIX ст.;
- в) кінець XIX ст.;
- г) початок XX ст.

66. Назвіть прізвища науковців, які зробили значний внесок у розвиток української пунктуації:

- а) Є. К. Тимченко;
- б) Н. І. Тоцька;
- в) І. К. Білодід;
- г) В. Сімович;
- д) В. І. Критська;
- е) Л. А. Булаховський;
- є) І. Р. Вихованець;
- ж) І. С. Савченко;
- з) І. В. Козленко;
- и) К. Г. Городенська;
- і) О. Синявський;
- й) І. І. Огієнко.

ПРАВИЛЬНІ ВІДПОВІДІ НА ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Номер завдання	Відповідь	Номер завдання	Відповідь	Номер завдання	Відповідь	Номер завдання	Відповідь
1	б	18	б,в,г,е,и, і,й,к,л	35		52	г
2	а,б,в,г,д	19	в	36	е	53	б
3	а,в,д	20	а,в,г,е,ж	37	б,в	54	а,в,д
4	г	21	б	38	в	55	г
5	в	22	г	39	в	56	б
6	б	23	в	40	г	57	а,б,г
7	а	24	г	41	г	58	а,в,д,ж
8	в	25	а	42	а,в,г,д	59	б,г,е
9	б,г,е	26	а	43	а,г,д	60	а,б,в,г,д,е
10	а,в,д	27	г	44	в	61	б,г,д,е,є
11	а	28	в,д	45	в	62	в
12	а	29	г	46	г	63	б,д,ж,л, м,н,о,п
13	б	30	в	47	а,в,д,є	64	б,г,е
14	в	31	в	48	в	65	в
15	д,ж	32	в	49	а	66	б,г,д,е, ж,з,і,й
16	б	33	б	50	б		
17	в	34	а	51	б,в		

Література

1. Валгина Н. С. Активные процессы в современной пунктуации // Валгина Н. С. Активные процессы в современном русском языке : [учебное пособие для студентов вузов] / Н. С. Валгина. – М. : Логос, 2001. – С. 239–286.
2. Валгина Н. С. Русский язык: Трудности современной пунктуации : 8–11 классы / Н. С. Валгина. – М. : Дрофа, 2000. – 288 с.
3. Гуйванюк Н. В. Основи пунктуації : [навчальний посібник] / Н. В. Гуйванюк, О. В. Максим'юк, Ф. Д. Китар, К. В. Вандишева. – Чернівці : Рута, 2002. – 117 с.
4. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис : [монографія] / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2001. – 662 с.
5. Козленко І. В. Українська пунктуація : [навч. посібник] / І. В. Козленко. – К.: Київ. ун-т, 2009. – 319 с.
6. Петриченко М. А. Очерки по пунктуации : [учеб. пособие] / М. А. Петриченко. – Кривой Рог : Вид. дім, 2003. – 156 с.

7. Савченко І. С. Пунктуація сучасної української мови / І. С. Савченко. – Черкаси : «Відлуння-Плюс», 2008. – 152 с.

8. Українська пунктуація : [хрестоматія]. – [2-ге вид., випр. і доп.] / Укладач: Любомир Сегін. – Слов'янськ : СДПУ, 2011. – 272 с.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2012 р.